

ki se zgore, to je tiste, ki ostanejo kot pepel dobe, iz zemlje, zgorljive stvari pa iz zraka. A. Stöckhard in E. pl. Wolff sta posebno važnost pokladala na dušik, ki je v zemlji, dočim je Liebeg mislil, da na dušiku ni dosti ležeče, ker ga rastline dobe dovolj spojenega iz zraka. Vse te teorije so bolj ali manj opravičene, ali vendar imajo jedno napako, to je preveč so jednostranske. Dandanes pa vemo, da se je treba ozirati na mnoge najrazličnejše stvari, da so na rastline velike važnosti dušik pa tudi rudninske snovi.

V prsti pa niso le redilne snovi, temveč jih je mnogo več neredilnih. Skušnje pa vendar uče, da tudi te snovi niso brez pomena, temveč velikokrat odločujejo rodovitnost in kakovost zemlje. Gorkota in voda sta velike važnosti za vsako rastlino in baš te snovi rastlinam dovajajo ta dva faktorja.

Naj je v dveh prsteh tudi jednako redilnih snovij, pa vendar ne bodeta jednako rodovitni, in pripravi za jednake sadeže, ako jedna po kakovosti drugih snovij drži vodo in ostaja mrzla, druga se pa hitro posuši in ogreje. Presnavljanje in raztapljanje redilnih snovij se v tacih zemljah ne vrši enakomerno in zatorej niso enakomerno dobre.

Rodovitna zemlja je nastala, ko so sprhnele skale, iz katerih obstoji trdni del naše zemlje. To napravlja rodovitna zemlja še dandanes. Preminjanje gorkote, potem vpliv vode in zraka omeče kamenje, da se začno razletavati in drobiti v prst. Vsled nejednakomerne gorkote ogrevanja ali ohlajenja se kamenje razpoka in mej razpoke se udere zrak in voda, ki pospešuje razkrojanje. Voda je izpira raztopljin in odplavljive dele kamenja, pa tudi mehanično fino odtira pesek in pri zmrznenju drobi skale v manjše dele. Voda prouzročuje tudi kemične presnove in s tem ruši kamenje.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Razglas. Vsled ukaza visoke c. kr. deželne vlade z dne 6. avgusta 1894. je visoko c. kr. ministerstvo za poljedelstvo z odlokom z dne 21. julija 1894. št. 14425 ukazalo, da naj se tisti vinogradniki, kateri na pomlad l. 1895. ameriksanske trte iz državne trtnice v Kostanjevici kupiti želijo, pri tem c. kr. okraj. glav. ustno ali pismeno brez koleka zadnji čas do 1. oktobra 1894. oglasijo. Trte se bodo po razmeri nahajajoče se zaloge in sicer samo takim naročnikom oddajale, kateri imajo vinograde v krajih, kjer je trtna uš vinograde uničila po sledečih cenah: a) rezniki Riparije sauvage in celerionè, Solonis, Rupestris in York Madeira po 3 gld. 1000 komadov. b) rezniki Riparije portalis, Pailleras, Peraer in Jaquez po 6 gld. 1000 komadov. c) vkoreničene trte pa brez razločka vrste po 10 gld. 1000 komadov. Brezplačno zamorejo se trte izjemno le takrat oddati, če bi se trtni matičnjak iz kakega občinskega ali društvenega zaklada napraviti name raval in bi bil obstanek tacega podjetja za najmanj 10 let zagotovljen.

Letina na Ogerskem. Po vladnem poročilu se je na Ogerskem pridelalo kacij 38 milijonov meterskih stotov pšenice, kacij 14 milijonov meterskih stotov rži, 12 milijonov meterskih stotov ječmena in kacij 10 meterskih stotov ovsa.

Zaradi suše kaže krompir, sočivje in zelenjava slabo. V nekaterih krajih bode tudi manjkalo krme.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Bilo je že proti večeru, ko smo dospeli na postajo Trnovo. Prav nič manj, kot na postaji Matulje-Opatija, pomudil se bi bil tudi tu rad vsaj za kake ure. Od kar sem vidil (menda l. 1867.) v prvič ta kraj se mi je nekako priljubil, in prav lahko bi se vdomačil v njem. Kakor sosedna Bistrica, stoji tudi vas Trnovo, ki šteje 117 hiš. številka, ob stari reški državni cesti. Lega vasi je jako prijetna, ker opasuje nizki griček, vrh katerega stoji kakor krona stara slavna farna cerkev. (Posvečena je sv. apostolu Petru.) Sicer daje kraju to nekaki slikoviti obraz, ali dohod do cerkve mora pa zlasti o zimskem času za prebivalstvo, posebno za ostarele ljudi, vendar le težaven biti.

Trnovska fara je ena iz med najstarejših in tudi najimenojnejših naše dežele in škofije. Čas njene vstanovitve natančno ni znan. Leta 1318. je bil v Trnovem župnik Nikolaj Manfiutta. Zlasti pa je slovela trnovska fara o Valvazorjevem času. Bil je takrat kot župnik Nikolaj Salon, ki je bil ob enem škof in opat (in partibus infidelium t. j. častnega škofa in opata naslov.) Štela je oni čas fara poleg treh vikarijatov: v Knežaku, na Premu in v Pograjah še 35 podružnih cerkva, z vikarijatskimi vred tedaj skupaj 38. Iz novejših časov naj med drugim navedem, da je bila trnovska občina brž ko ne prva v naši deželi, ki je bila določila svojemu nadučitelju tako plačo, da je bila pošteni učiteljski plači vsaj nekoliko podobna. (Po mnogih drugih krajih so dobivali učitelji toliko, da je bilo za umreti preveč, za živeti pa mnogo premalo.) Zato je pa imelo Trnovo tudi vedno odlične nadučitelje, kar nam svedočijo imena: Belar, Gerbič, Govekar, Mencingar, Rant, Zarnik.

Trnovska šola je zdaj štiri-razrednica za dečke, kar pa služi kraju še v posebno častno odliko, je to, da se nahaja ondi tudi štiri-razredna nunska dekliška šola ubožnih šolskih sester de Notre Dame. Ustanovil jo je velespoštovani g. Janez Valenčič, trgovec v Trnovem, podarivši v ta namen lepo hišo, v kateri je priredil štiri učne sobe, kapelico in stanovanje za šol. sestre l. 1878. Vse to, hišo in kapelico so blagoslovili 21. okt. 1878. tedajni knezoškof mlg. dr. Jan. Kriz. Pogačar. Za vzdržavanje šol. sester naložilo se je bilo 8000 gld. v obligacijah, in brž ko ne daroval je bil tudi to znamenito svoto plemenito-dušni gospod Valenčič sam. (Letos zida imenovani gosp. dobrotnik tik samostana novo šolsko poslopje za nunsko, menda notranjo šolo, ker je v starem šol. poslopu prostor pretesen; kajti sestre imajo poleg

domačih deklic še kacic 20 rejenk na hrani in stanovanji. Sploh dajejo zvedenci tej šoli čast in priznanje, da jako dobro napreduje.)

Proti farni cerkvi na griči ozirajočemu silil se mi je v spomin tudi moj rojak † č. g. Janez Hlebš, ki pričakuje na ondotnem pokopališču glasu angeljeve trombe. Kot duhoven pomočnik v Trnovem službujoč postal je l. 1855. o času kolere, izpolnujoč svoje težavne dolžnosti, žrtva svojega poklica. Iz daljave sem poslal toraj njegovim koščicam tihi klic in voščilo: Počivajte v večnem miru!

O poletnem času je videti življenje in bivanje v Trnovim prav prijetno; — žali, da ima pa po zimi ta kraj baje tudi svojo senčno stran, namreč: huda burja ima tudi v tej okolici silno moč. Pred 10 leti odtrgala je bila pri Mali Bukovici 4 vagone od poštnega vlaka in jih prekucnila; k sreči je bilo to ravno pri stražnici nad Malo Bukovico, kjer je svet raven; potovalcem v vagonih se razun strahu ni zgodilo nič žalega. Bilo je ravno na Sv. Večer okolu 6. ure.

Ker se v duhu pomudujem že toliko časa na trnovski postaji, naj omenim še dveh rečij. Gotovo je marsikateri bralec „Novic“ že bral ali pa čul, da bi Tržačani radi speljali po vodovodu hladno rečico Bistrico v Trst in s tem preskrbeli si dobro zdravo pitno vodo. Omenjena rečica izvira tik nad vasjo Bistrico iz več močnih studencev, teče skoz vas in se izliva kakih 800 metrov pod njo v vodo Reko. Na svojem kratkem teku goni kacic 20 mlinov in žag. Tržačani hodijo že nad 20 let kupovat in se poganjat za Bistrico, in pravijo, da so v te namene potrošili že nad sto tisoč gld.; vendar do zdaj še ni nič gotovega, ali bodo vzeli vodo ali ne.

Omenim naj tudi zgoraj omenjene vode Reke. Ona izvira kot neznaten potočič v Dletu med Pograjami in Klano v Istri, teče po celi trnovsko-vremski dolini, ter se izliva pod Škocijanom (ki kipi na visoki skalnati pečini zelo enako našemu gorenjskemu bledskemu gradu [glej sliko v Valvazorjevi II. knjigi, stran 276] kmalu onkraj kranjske meje v škocijansko jamo, in priteče po tem po dolgem podzemeljskem teku še le pri Devinu zopet na površje, kjer se pod imenom Timava izliva v Jadransko morje. Starim rimskim pisateljem je bila voda Reka neki uzor vsega čudnega. Saj pa je bilo o taistih časih tudi okrog nje vse lepo. Razprostirali so se ob njej temni gozdi in divje-romantično skalovje. Naše dni pa, ko so izginile šume, zginila je tudi slava vode Reke. Zlasti od Vrem naprej okoli Škocijana, kjer postane svet bolj odprt, kaže goli Kras svoj žalostni obraz. Skalnata obrežja ravno imenovane reke so vendar ostala še vedno stara, za novo pogojzdenje teh krajev se tudi mnogo stori, — mogoče, da čez dolga leta postane ta okolica zopet bolj zanimiva in znamenita. Omenim naj še to, da za župnijsko cerkvijo v Vremah nareja Reka nekako jezero, da se lahko vozi s čolnami po njej. In tako je res, da je dežela naša v vseh treh njenih oddelkih prava „dežela čudov“: le škoda, da se vse premalo piše o tem, in

da se o nas in naši lepi domovini le preveč vresničujejo besede: „Vse imamo, pa ne znamo!“

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kongres arheologov in antropologov je te dni bil v Sarajevem. Zbrali so se bili slavni učenjaki iz raznih evropskih držav, mej njimi Ranko iz Berolina, Mortillet iz Pariza, Munro iz Anglije.

Nemščina se kot drugi deželni jezik uči na Češkem na 474, v Galiciji na 238, v Bukovini na 229, na Moravskem na 149, na Primorskem na 128, na Kranjskem na 68, v Šleziji na 50, na Tirolskem na 14 in v Dalmaciji na 2 šolah. Zanimivo bi bilo pač tudi vedeti, na koliko nemških šolah se uči kot slovanski jezik kot drugi deželni jezik.

Meteorologične postaje. Okrajna glavarstva na Štajarskem dobila so nalog, da naj posebno pospešujejo snovanje meteorologičnih postaj.

Novice.

— **Cesarjev rojstni dan** praznoval se je po celi širni Avstriji s slovesnimi sv. mašami in drugimi slavnostmi najveličastnejše. Tudi vsikdar svojemu vladarju zvesti slovenski rod je ta dan slovesno praznoval in pošiljal prevroče želje Vsemogočnemu, da bi mu predobrega vladarja ohranil še na mnogaja leta.

— **Osobna vest.** Začasni učitelj na ženskem učiteljski v Gorici, g. Viktor Bežek je imenovan glavnim učiteljem na učiteljski v Ljubljani.

— **Cesarsko slavnost.** V proslavo rojstnega dne Nj. Vel. presvitlega cesarja priredil je minolo nedeljo na Koslerjevem vrtu odbor za napravo vojaškega spomenika v Ljubljani združen z kranjskim vojaškim veteranskim korom veliko cesarsko slavnost. Pri slavnosti je svirala vojaška godba. Po napitnici na cesarja, ki je vzbudila splošno navdušenje, odposlal se je cesarju udanostni telegram. Cesar se je na to udanostno izjavo tudi telegrafičnim potom zahvalil. Slavnosti prisustovalo je več dostojanstvenikov. Deželnega predsednika je zastopal g. dvorni svetnik Schemerl. Čisti dohodek veselice se je odmenil za napravo vojaškega spomenika v Ljubljani.

— **Cesarska pesem.** Deželni šolski svet kranjski je naročil s posebnim razpisom, da se sme cesarska pesem, pri kateri so se udomačile razne varijante v prihodnje peti v naših šolah le po izvornem napevu, kakor ga je priobčil „Učiteljski Tovariš“ meseca januarija letos. Dotični napev s slovenskim teksom se dobi tudi v posebnem odtisu v Miličevi tiskarni po 4 kr. izvod.

— **Družba sv. Cirila in Metoda** je od 28. rožnika do 15. mal. srpana prejela te le darove: Slavno upravništvo „Mirovo“ je poslalo zbirko „prvih kron“ v znesku 170 gld. 50 kr. vsega vkup je do sedaj vrli „Mir“ nabral 1293 „prvih kron“ za našo družbo. Novoustanovljena ženska podružnica v Krškem nas je razveselila s 100 gld., ki so deloma čisti dohodek od koncerta prirejenega pod vodstvom g. Potrebina v korist naši družbi, deloma udnina in darovi. Največ zaslug pri ustanovitvi podružnice imajo gospe M. Pfeiferjeva, J. Hočvarjeva, A. Jugovičeva, M. Kesslerjeva in gospdč. A. Schmidingerjeva. Akademiška podružnica vnetih graških velikošolcev nam je poslala 100 gld. Kakor do sedaj tri leta, tako so tudi za leto 1894. slovenski bogoslovci v Gorici poslali 100 gld. pokroviteljine. Izgledi vlečejo! G. Josip Rode, po-